Müellif: Küçük Hamdi

Dergi: Beyânülhak

Tarih: 23 Ramazan 1326

□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□ □□□□□

Dîn-i İslâm'da tahsîl-i meârif herkes için vâcibât-ı umûrdandır. Evvel vâcip ise marifetullâhtır. Allâh'ı; o Vâcibu'l-vücûd'u, o Hayy-ı Allâm-ı Kadîr'i, o Hâlık-ı Mürîd-i Basîr'i bilmek; bu âlem-i kevn ve fesâdda müşâhede-i ayâniyye ile mümkün veya mutâd olamayıp yalnız nazar ve istidlâl sûretine vâbeste bulunduğundan nazar fî marifetullâhta mukaddime-i vâcib-i mutlak olarak vâcibât-ı İslâm'dan maʿdûd olmuştur.

Derecât-ı ilim ve kemâlde mütefâvit olan efrâd-ı beşerden her birisi nazar fî marifetullâh husûsunda "□□□□□□□ □□□□□ □□□□ □□□□ □□□ □□□□□□" fehvâsınca kendine göre bir idrâk, bir istidlâl-i mahsûs ile mükelleftir. Binâenaleyh nazar fî marifetullâh binlerce turuk-i marifete inkısâm edip meârif-i beşeriyyenin her nevʿine cihet-i taalluku bulunduğundan kâinâtta ilim ıtlâk olunabilen her şeyin meârif-i İslâmiyye idâdına girmesi iktizâ etmiştir.

Kudretullâh âlemi öyle bir nizâm-ı mükemmel üzere tertîp ve tekvîn eylemiştir ki hâl-i ibtidâîde bulunan bir âkil, kemâlât-ı beşeriyyede katʿ-ı merâhil eden bir hakîm-i zûfünûn da ondan Vücûd-ı Bârî'ye istidlâl edebilir. Hülâsası ise kâinât ve havâssını mümkün mertebe bilip her zerrenin bir müessirden müteessir olduğunu anlayarak –bir makâleden muharririnin vücûd ve derece-i iktidârını anlamak kabîlinden– suver-i muhtelife ile eserden müessire istidlâl eylemek ve o müessirin âsârı arasına hulûl edemeyeceğini ve herhâlde âsârından istiğnâ-yı tâm üzere bulunduğunu tasdîk ve izʿân edebilmektir.

Bundan dolayıdır ki fânûs-ı hidâyet-i İslâmiyân olan Kur'ân-ı Azîmü'ş-şân birçok âyâtında "kâinâta ve ondaki nizâm-ı bedîʿe bakarak semâvât ve arzın ve beynlerindeki mevcûdât-ı zâhire ve bâtınenin abes ve oyuncak kabîlinden olmayıp cümlesinin bir gâyet, bir netîce-i hikmete ve bir Hâlık-ı Hakîm-i müteʿâle müstenid bulunduğunu ve erbâb-ı idrâkin o Hakîm-i müteʿâlin emir ve nehyine, mücâzât ve mükâfâtına îmân ve itikâd ederek ona göre amel etmeleri iktizâ edeceğini" her âkile talim ve beyân buyuruyor. Ve hükm-i tabîatı ile şehevât-ı nefsâniyyesine zebûn, sevkiyyât-ı behîmiyyesine mağlûp olarak mahkûm-ı gaflet ve şekâvet

olanlara da:

“□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□ □□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□” diye itâb ediyor, semâvât ve arzın tedbîr ve tasarrufundaki nizâm-ı acîbe nazar edip düşünmelerini irâ’e eyliyor.

Ey zevi’l-‘ukûl düşünelim!

Her biri bir vazîfe için hazırlanmış, yerine konmuş, mahsûs gayr-i mahsûs bir inkılâb-ı dâimî ile tedrîcen tekemmül-yâfte-i intizâm olmakta bulunmuş birçok mevcûdiyetlerin yekûnünden ibâret olan şu âlem-i şuhûdu bir mütâlaa edelim!

Kânun-ı tekâmül denilen ve fîlhakîka kânun-ı terbiyeden ibâret bulunan nizâm-ı âlemi mâzîye doğru takîp eyleyelim!

Tabîî havâss-ı hamsemiz bu takibe kifâyet edemeyecek, altıncı bir kuvvete muhtâç olacağız. Öyle bir kuvvet ise bizde mevcûttur. Bize “Adem ve vücûd, selb ve îcâb gibi mütekâbilât bir anda birleşemez. Âlem ya hâdistir ya değildir gibi hükümlerin üçüncü bir şıkkı olamaz. Dört beşten azdır. Her şey parçasından büyüktür.” kaziyelerini bedâheten kabul ettirip nice nice silsile-i a‘dâd içinde ve nâmütenâhîler üzerinde icrâ-yı tedkîkât ile netîce istihsâl eden kuvve-i âkilemiz var. Aklımız vâsıta-i mütâlaamız ve hâkim-i muhâkememiz olsun!

Kânun-ı tekâmülün bugünkü mertebesine “□” dünkü mertebesine “□” daha evvelkine “□” diyelim. Mâzîye doğru tekâmülün aksine bir nisbet-i mütenâkısa ile medd-i nazar edelim. – □ □ – □ – □ – … – □ netîce-i riyâziyyesi hemen hâsıl olur.

Vâhid mertebesi âlemin ve nizâm-ı âlemin hâl-i besâtetini, sıfır mertebesi adem-i mahzını irâ’e eder.[1]

Âlem ve havâss-ı âlem burada biter. Cümlesi ademe müncer olur. Bunun ilerisinde mertebe-i ezeliyet rûnümûn olur ki lisân-ı şerîatin “ammâ” yâd ettiği ve “□□□ □□□ □□□ □□□ □□□□ □□□ □□□ □□□ □□□□□” diye Vâcibu’l-vücûd’un kâinâttan istiğnâ-yı mutlakını beyân buyurduğu zâhir olur.

Bu netîce-i riyâziyyeyi sathî görerek dekâik-i âleme tatbîk etmek istemeyen hükemâ-yı

Yunan ile peyrevleri nizâm-ı âlemin yani tekâmülün ezeliyetine zâhib olmuşlar fakat başka bir sûretle vücûb, imkân, imtinâ‘ mefhûmlarını mevcûdât-ı âleme tatbîk ile ispât-ı vâcibi kat‘î bulmuşlardır.

Mütekellimîn-i İslâmiyye, eski yeni diğer erbâb-ı hikmet tekâmülün ezeliyetine kâil olamadıklarından âlemin bir mebde-i zamânîye rucû‘unda ittifâk etmişlerdir. Şu kadar var ki mebde-i mezkûr mütekellimîne göre sıfır mertebesi tabî‘iyyûna göre mertebe-i eczâ olan vâhid mertebesidir.

Bu mertebede mâdde ve kuvvetler yani mevcûdât ve havâssı son derece münhal olurlar. Tekâmül ile hâsıl ettikleri nizâmın hepsinden tecerrüd ederler. Besâtetin son mertebesini bulurlar. Kuvvetler, arazlar ya büsbütün mahvolup nikât-ı hendesiyye gibi tûlen ve arzen ve ‘umkan hiçbir kemmiyeti hâiz olmayan mâddelere râci olurlar –mütekellimîn-i ehl-i sünnet mezhebi– veya mâddeler büsbütün kuvvetlere, arazlara inhilâl ve inkılâp ederek mahvolur, yalnız arazlar kalır –mütekelliminden Dirâr ve Neccar ile bazı hükemâ-yı hâzıra mezhebi– veya hem mâdde ve hem kuvvet birer mertebe-i besâtette bulunur –bazı hükemâ mezhebi–. Bu mertebeye ilm-i kelâm eczâ-yı mütemâsile devri ıtlâk eder. Ve burada tabîatın müessir olamayacağı ve el-ân tesîr ve teessür içinde hâlden hâle, kalıptan kalıba geçerek acz ve ihtiyâcını gösterip duran mâdde ve kuvvetlere ezeliyet verilemeyeceğini güzelce irâ’e ve ispât ederek sıfır mertebesinin lüzûmuna ve Vâcibu’l-vücûd’un vücûduna kat‘iyyen hükmeder.

Akıl ve fennin bi’l-ittifâk kâil oldukları eczâ devrini âlemin fâil-i müessir-i kadîmi tanımak ve ilm-i zarûrî ile sâbit olan Sâni‘-i âlemi âlem içinde taharrî ederek zimâm-ı kâinâtı eczâ-yı lâ tetecezzânın yed-i idâresine tevdî‘ etmek belâhetini ilk önce kabul eden rûy-i zemînde ilk önce hükemâ unvânıyla meydâna çıkmış hâl-i ibtidâîde eski bir felsefe erbâbıdır.

Bu felsefeye göre zerrât-ı mâddiyye kâinâtın fâil-i mutlakı itikâd edilmiş, bu ise zerrât-ı mezkûreyi bir fasîle-i nebâtiyyeye bile fâil-i müstakil addetmeyi bir türlü kabûl edemeyen erbâb-ı ukûl nezdinde asırlardan beri âdetâ cinnet telakkî edilmiştir.

Ve güya bazı kûtah-bînân nazarında dekâik-i fenniyye bu felsefenin isâbetini keşfetmiş ve bu sûretle tabîatın hâkimiyetini kabul edivermiş. Ne kadar cehâlet, ne kadar belâhet? Dekâik-i fünûna ne büyük iftirâdır.

Fen ne kadar terakkî etmiş olsa menâzır-ı âdiyyesi akıllara hayret veren kâinâtı, bu hasâis-i acîbeyi ehemmiyetten ıskât edemez. Belki onun yek nazarda bilinemeyen nice nice dekâik-i hafiyyesini keşf ve ispât ederek nizâm-ı âlemin azametini ve müessirinin kudret ve ceberûtunu müşâhede mertebesine getirir. Ve her keşfinde:

□□□□□ □□□ □□ □□□□□□ □□□□ □□ □□□□□

□□□□□ □□□ □□ □□□□□□ □□□ □□ □□□□□

dedirir.

Fünûnun medârı havâss-i hams olduğu cihetle hizmeti gâyetü'l-gâye tabakâtıyla arzı, târîh-i tabîîsiyle muhteviyâtını, hikmetiyle havâss-ı ecsâmını, heyetiyle heyet-i umûmiyye-i kâinâtı, makinesiyle revâbıtını, kimyasıyla terkîbâtını keşfedip bundan ilerisini altıncı bir kuvvetin, hâl-i hâzır itibârıyla muhâkemât-ı akliyyenin tedkîkine havâle ederek ilâhiyyât ulûmunun lüzûmunu göstermekten ibârettir.

Bunun içindir ki âşinâ-yı fünûn olan erbâb-ı ukûl, eczâ devrinde fenni bırakarak ikiye ayrılmıştır. Bir kısmının aklına itimâdı var, bir kısmının yoktur.

Aklına itimâdı olmayanlar eczâ üzerinde tecrübeye vâsıta olacak bir âlet buluncaya kadar ileriye gitmemeyi tensîp etmiş, aklına itimâdı olanlar da yine ikiye ayrılmıştır.

Birisi muhâkemât-ı akliyyesini kânun-ı tekâmülden, muhît-i tabîattan hârice çıkarmayıp her aradığını kâinât içinde bulmayı azmetmiş ve imkân-ı zâtîyi imkân-ı vukû'îden fark edemeyerek, birçok mümkinâta muhâl ve birçok muhâlâta mümkün nazarıyla bakarak ve bir ilm-i müdevvene istinâd etmeyerek nazariyâtı faraziyât, faraziyâtı nazariyât zannetmiş gitmiştir.

Telâtumuyla şu'ûnun ne behrever hükemâ?

Mücâdelât-ı funûnunda gark olup gitti.

Kısm-ı sânîsi kânun-ı tekâmülün taht-ı taallukunda hâlden hâle, kalıptan kalıba ifrâğ edilen silsile-i mevcûdâtın âfâkından enfüsüne, ecrâmından zerrâtına kadar cümlesinin taht-ı

teessürde bulunması delâletiyle kendilerinin vücûd ve ademlerinde kâfî olmayacaklarını iz‘ân ederek teessür ve tezâyüd ve tenâkusu, hiçbir türlü tahavvülü kabul etmeyen ve heyet-i umûmiyye-i kâinâtın her noktasındaki serâir-i intizâmı, hafî ve celî hikemiyyâtı bitamâmiha bilen bir Hâlık-ı Vâcibu’l-vücûd’a muhtâç idiğini ispât ve itikâd etmişler, bunlar da iki kısma ayrılmışlardır.

Bir kısmı o Hâlık-ı Vâcibu’l-vücûd’un kitâb-ı mükevvenâtından başka bir kitâb-ı ulûhiyetine kâil olmayıp netâic-i ilmiyyelerini hep kâinâttan istinbât edebildiklerine hasrederek me’haz-ı feyzlerini bir derece tahdîd ve kuvve-i âkilelerine haddinden ziyâde itimâd etmek istemişler ve bu sûretle serâir-i ezeliyet ve ebediyette körü körüne birçok hükümler vererek had-nâşinâslık eylemişlerdir. Bunlar hükemâ-yı ilâhiyyûndur ki ulemâ-yı İslâm beyninde öteden beri felsefe tabiri bu meslek nazariyâtında mustalah olduğu için felâsife; tezkiyesi bozuk tanınmıştır. Diğeri ise evvelâ Cenâb-ı Vâcibu’l-vücûd’un kitâb-ı kâinâtını lüzûmu kadar ba‘de’t-tedkîk kitâb-ı hitâbından istifâde eylemişlerdir ki bunlar muhakkikîn-i ulemâ-ı İslâm’dırlar. Bu mesleği de kendilerine Kur’ân-ı Azîmü’ş-şân talim eylemiştir.

[2]□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□□ □□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□

[3]□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□ □□□□□□□ □□□□

[4]□□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□

Mâ ba‘di var.

Hazırlayan: Süleyman Arif Aslan

Editör: Furkan Yalçınkaya

Link: https://isamveri.org/pdfosm/D00524/1324_3/1324_3_KUCUKH.pdf